

ACC. N:R M. 16949:/.

(f. d. bokhållare hos A. P. Hedman, Lund)

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

OM A. P. HEDMANS SPECERIAFFÄR, LUND: Jag började 1901 i en lanthandel i Röstånga. Den var alldeles ny då, och modern; träskorna stod nere i källaren. 1910 kom jag som bokhållare till A. P. Hedman i Lund. Då hade jag gått 2 år på Handelsskola. A. P. Hedmans affär var mycket gammal. Den startades av en fransman för 300 år sedan. Hedmans företrädare hette Risberg och då kallades affären också Risberg. Så var det förr. Då uppkallades affären efter den som ägde den, och kallades aldrig efterträdare som nu. Hedman kom in i Risbergs affär och bad att få plats som bokhållare, men då Risberg sa, att han var för kort för att stå bakom disken, svarade Hedman "sätt fram en sockerlåda, som jag kan stå på så ordnar det sig nog". Och han fick platsen. Risberg ville att Hedman skulle gifta sig med hans dotter och överta affären. Men Hedman ville inte gifta sig med dottern, hon var så förskräckligt ful, men han övertog affären utan att gifta sig med dottern. Affärslokalerna var de samma under Risbergs tid som Hedmans. De upptog hela bottenvåningen på ett gammalt tvåvåningshus, som låg där Nilssons Järnaffär är nu och sträckte ända upp till Rådhuset. Då fanns inte Botulfsgatan. Hedmans ägde hela det kvarteret. Bakom affären var en stor gård och över den lagerlokaler ut mot Vårfrugatan. Hedman lät bygga till ett stort trevåningshus i vinkel mot affären. Där hade han sin bostad.

A. P. HEDMAN: Han kallades alltid patron. Han var rättvis och knusslade aldrig, fast han kunde vara hård. En gång, när han fick syn på en av bodkarlarna som hade druckit för mycket sprit - det var väl några bönder som gett honom lite eller så hade han väl fått av några hökare, som han kört ut varor till - och gick och vinglade på gården, avskedade Hedman honom omedelbart. Han stod aldrig i

ACC. N:R M. 16949:2.

2.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

affären. Mellan 10 och 3 kom han ned och satt på kontoret och skötte finanserna. Sen gick han upp igen. Han var en mäktig man och hans familj tillhörde societeten i stan. En av hans döttrar gifte sig med en tandläkare, en annan med en härads-hövding och den tredje gifte sig med en disponent från Malmö, som var en mäktig man där. Hedman var riddare av Wasaorden och styrelsemedlem av skånska brandförsäkringsbolaget och av St. Lars Sjukhus. Han var Kunglig Hovleverantör också.

ANSTÄLLDA: Vi var fyra bokhållare. 3 stycken anställda och så sonen, men han gjorde inte mycket. Vår viktigaste syssla var att expediera. Men då vi fick en ledig stund fick vi arbeta inne på kontoret. Vi hade en mycket ordentlig bokföring. Hedmans var ju grossistfirma också, så det var mycket att sköta. Var och en av oss bokhållare hade sin bestämda uppgift på kontoret. Så var det två kassörskor. De satt i en liten glasmonter inne i affären. De var halvtidsanställda, den ena på förmiddagen och den andra på eftermiddagen. Så hade vi 2 utkörare, de fick packa också, och dessutom en lagerbokhållare. Hans uppgift var att ta fram och expediera ut efter listor som hökarna lämnade in och efter orderlistor som vi tog emot per telefon.

RANGSKILLNAD MELLAN DE ANSTÄLLDA: Ja, det var det minsann. Vi (bokhållarna) var herrarna, de andra var drängarna, boddrängarna.

TIDER, LÖNER OCH BOSTÄDER FÖR DE ANSTÄLLDA: Då jag började 1910 hade jag 75 kr i månaden och allt fritt: tvätt, mat, husrum och varmt och gott. Det var bra på den tiden. Alla bokhållarna bodde hos Hedman. Vi hade var sitt rum uppe på andra våningen ovanför affären. Boddrängarna och utkörarna bodde inte hos Hedmans. Jag kommer ihåg, att utköraren hade 16 kr i veckan, och på det skulle

ACC. N:R M. 16949:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

han försörja hustru och barn. På söndagarna åt vi tillsammans med Hedmans familj. Men på vardagarna fick vi äta i skift. Det var inte några bestämda middagsfriheter då minsann, nej bära upp och äta och så ned igen. Och semester hade vi inte. Semester började vi få 1920, då fick man en vecka. Det var en lång arbetsdag. Vi började kl 7 och höll på till 7 på kvällen. Sedan stängde vi 6. När man gifte sig övertog man ofta en affär själv eller startade eget.

FÖRSÄLJNING: Vi sålde mycket till lanthandlarna. Antingen kom de själva in med häst och vagn och hämtade varorna eller skickade vi dem med järnvägen. De köpte väldiga mängder i taget då på den tiden, för det var ju inte så lätt att komma åt varorna. Så sålde vi till hökarna. De kom med sina listor till oss. Vi sålde t ex fat med fotogen till dem. Ett tag hade vi nederlag för Petroliumbolaget. Hökarna köpte ett fat och pluggade ett hål i det och sedan pumpade de upp fotogen. Sådana fotogenfat stod ofta inne i själva hökeriet. Vi sålde ofta på telefon. Vi hade telefon så länge jag minns. En i affären, en på kontoret och en privat i lägenheten.

INKÖP AV VAROR: Vi importerade mycket från utlandet. Hedmans son var agent för en utländsk firma, tror jag. Från England och Holland importerade vi champagne, kaffe, risgryn, te, choklad. Lagerlokalerna var i en tvåvåningsbyggnad över gården. Vi hade köpt v

KAFFEROSTERI: Hedman var den förste i Sverige som skaffade en rost. Jag tror det var omkring 1885. Rosten var stor och eldades med koks., och ovanför glöden roterade en järncylinder med bönorna i. (Vi hade köpt rosten från Tyskland. Wickmans hade också eget rosteri. Lysell och Holmqvist hade bara en liten rost för 20 kg.) Så hade vi en lång stång med en fördjupning i. Man satte in den då och då och tog ut ut några bönor för att kontrollera, om det var färdigt. Sedan hölls

ACC. N:R M. 16949:4.

kaffet i en stor behållare med hål på bottnet, och genom en fläkt kylde bönorna av och skal och sånt föll ner genom hålen på bottnen. Vi rostade inte så ofta. En man fick sköta rosten och se till att cylindern roterade hela tiden. Det viktigaste var ju att kunna blanda de riktiga sorterna. Vi sålde 8 olika sorters kaffe. Ettan, Hedmans Extra, kostade 2.50/kg. Det var en hemlighet hur det blandades. Bl a var det en viss procent Menado i den blandningen och Bongikaffe. Det billigaste var Santokaffet det kostade 1:50/kg.

KAFFEROSTNING PÅ STEKPANNA: Folk drack mycket kaffe då. När bönderna kom in till stan köpte de ofta en hel säck på 60 kg, ofta rått kaffe. Många vågade inte köpa rostat kaffe, de trodde att vi blandat i en massa saker. Istället rostade de det råa kaffet själva, direkt på en vanlig stekpanna, som de brukade steka fläsk i annars. Det lukade och smakade fläsk av kaffet sen. Det var ju ingen riktig rostning. Jag minnst det från min barndom i Röstånga hur det osade, då de höll på med det. När de kokade kaffet sen la de i en bit sekoria, som de köpte i stänger för 4 och 8 öre stycket. Kaffet fick mörkare färg då. Jag kommer ihåg från Röstånga hur mycket kaffe de drack på landet. Om husmor inte hällde upp så mycket att det kom över på fatet ansågs det snålt. De satte kopp~~en~~ på bordet och drack först upp det som var på fatet.

KONSERVER: Jadå, det förekom konserver 1910. Inte köttkonserver men hummer och sardiner och ansjovis. De finaste sardinerna kom från Frankrike. Det såldes inte mycket ansjovis. Det fanns Delikatessansjovis för 45 öre burken och ansjovis i hummer eller ostronsås, som kostade 50 öre. Konserver var inte så stor artikel det ansågs dyrt. Det var mest för derika. Då de skulle ha fest, köpte de hummer och sparris på burk. En halv~~burk~~ hummer kostade 1.25. Det var dyrt då.

4.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16949:5.

5
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

SILL: Sill såldes väldigt mycket. Sill och potatis var fattigmansmat, i blandssill, en tunna sill kostade mellan 20 och 25 kr. Det stod ofta en tunna sill inne i affären.

ANDRA VAROR: Ärtor stod i en uppkavlad säck framför disken. Det var östgöta ärtor. Spannmål sålde vi lite grand, men det var på leverans. Det var inga varor som hängde i taket; det gjorde det bara på landet. Ost såldes ganska mycket. Det var mest stiltonost, Schweizerost köpte de till kalas.

PRUTNING: Ja, det förekom mycket mer då, men det var mest i klädesaffärer, eller i speceriaffär, om det gällde t ex en hel säck kaffe eller så.

EJ PRISLAPPAR: Prislappar förekom aldrig på specerier. Vi hade ju listor att gå efter. Förresten kom jag ihåg vart enda pris.

INSLAGNING AV VAROR: Vi hade påsar med firmamärke. För kryddor gjorde vi strutur. Det var ju oekonomiskt med påsar till det. - Nu finns det ingen som kan göra en strut. Gjorde man en strut rätt, skulle man kunna fylla den, vika ihop den upptill och sedan slå den i golvet utan att den gick sönder.

VÅGAR: Vi hade balansvågar så länge jag var i minutaffären. det var till 1917. De är de känsligaste vågar som finns.

KASSAAPPARAT: När jag började hade vi en National-kassaapparat. Den vreds för hand men sedan elektriskt.

KREDIT: De flesta småkunder köpte kontant men det var mycket vanligt med kredit. Många lantbrukare t ex betalade bara en gång om året.

LYSE I AFFÄREN: Till 1915 eller 1917 hade vi gaslampor, Det var en liten glödande tråd som hängde innanför ett glödnät, gas med glödnät hette det. Det lyste så fint och gav ett vackert sken.

SKYLTNING OCH ANNONSERING: Ja, det förekom skyltning, precis som nu. De

ACC. N:R M. 16949:6.

hade en kaffekvarn i ett fönster, vinⁱ/ett annat och konserver i ett tredje fönster, men det var inte som om skåp bakom fönstren där varorna stod. I småaffärer var det inte vanligt med skyltning men i alla stora. Vi annonserade mest om det var något nytt vi fått in, något särskilt de ville framhålla. Det var inga sådana annonser som nu.

STALL TILL AFFÄREN: Det var plats för 40 hästar i stallen. Det var fullt i spiltan ha varje lördag och onsdag då bönderna kom. Det kom alltid samma bönder. Då köpte de en säck kaffe, mjöl och socker lådvis, tvättmedel och margarin, som då låg klumpvis i trälådor. Boddrängen fick ta emot dem. Sen fick han sitta, till kl 12 på natten och vänta på att de skulle komma tillbaka och hämta sina hästar. Då fick han ju dricks.

BIOGRAF I FASTIGHETEN: Hedman lät bygga en biograf som han sedan hyrde ut för 10 000 kr om året. Jag tror det var 1913. Det var före första världskriget, vet jag. Det var mycket pengar för det skalet, för det var ju bara ett skal. Man fick gå in på gården för att komma in på biografen. Den hette Regina och ligger i Grands hus nu. Före den biografen fanns bara Lunds Södra Biografen; Det är nuvarande Palladium men den är ju moderniserad. Dessutom fanns Centralbiografen vid Kattesund.

OM HÖKERIER : Småhökarna de finns inte mer nu. Ivar Andersson som hade hökeri på Prennegatan är död och Hanna Lans vid Bjärred stationen på Öster och Jönsson på Dalbyvägen mitt emot Realskolan är också döda, Nej, det är ingen kvar av dem. På den tiden (1910) fanns det hökerier lite överallts. I nya stan, som de sa, fanns ju många, på Prennegatan låg flera i rad.

6.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16949:7.

7.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

På den tiden hade de lagad mat, som de sålde till fabriksarbetare som inte hade familj. Det var ofta äldre kvinnliga som hade hökerierna och de lagade då sill och potatis och kåldolmar, som de sålde. Hökar Jönsson hade hökeri på Dalbyvägen, det låg mitt ut i gatan nästan i hans affär stod både han och hans fru. De hade ju lite socker, kaffe, tvättmedel och specerier också, men inga finare varor, det hade de inte kunder för. Hökarna försvann efter hand, då det blev nygattider och folk ville ha det modernare och snyggare.

Om A PERSSONS HÖKERI: När man kom in stod det en lår m bock vid dörren. Det var potatis i den och på den brukade de sitta och prata. Persson var mycket för att diskutera. De var präktigt folk både han och hon. Det var väl fru Persson som startade affären, då de byggde Allhelgonakyrkan. Då lagade hon mat till arbetarna vid bygget. De åt inte i hökeriet utan köpte bara maten där. Herr Persson var anställd som dräng på Hjorten då, men började i affären också. Sedan övertog fröken Silverberg affären. Jag tror, att de testamenterade den till henne. Det var en bra affär för att vara hökeri. De haden en vanlig låda att ha pengarna i.

VIN OCH SPRITFÖRSÄLJNING: Vi hade vinnederlag för en firma i Köpenhamn. Champagne, vin, madeira och portvin sålde vi. Det finaste portvinet kostade 4.50 för en helbutelj. Såhade vi Malagavin, 1 kr för en halvbutelj. Starksprit såldes bara i speciella affärer. Brännvinet kostade 1.25 litern. I Röstånga kunde man köpa den för 90 öre. Jag kommer ihåg, hur vi som pojkar brukade springa och köpa brännvin åt rallarna, som byggde järnvägen där då. Vi fick en bierflaska av dem och sprang till gästgivaregården och där tappade de på ur stora tunnor.

30 öre för en sådan flaska.

FRUKFÖRSÄLJNING: Vi sålde apelsiner från Spanien och Sicilien och Äpplen från Kalifornien, men bara till julen. Det var för dyrt annars. Men till julen skulle alla ha apelsiner, det minns jag, och nötter och krakmandlar och vindruvor.